

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
MACIEJ SZPUNAR IŠVADA,
pateikta 2014 m. rugsėjo 10 d.¹

Byla C-382/13

**C. E. Franzen
H. D. Giesen
F. van den Berg**
prieš

Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank

(Centrale Raad van Beroep (Nyderlandai) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą — Darbuotojų migrantų socialinė apsauga — Reglamentas (EEB) Nr. 1408/71 — 13 straipsnio 2 dalis ir 17 straipsnis — Pagalbinis darbas kitoje nei gyvenamosios vietos valstybėje narėje — Taikytini teisės aktai — Atsisakymas skirti pašalpas šeimai ir senatvės pensijos sumažinimas gyvenamosios vietos valstybėje — Laisvo darbuotojų judėjimo apribojimas“

I – Įžanga

1. Ar Nyderlanduose gyvenančiam asmeniui, tam tikrais darbinės veiklos laikotarpiais dirbusiam Vokietijoje pagal pagalbinio darbo (anglų k. „minijobs“) sutartį tam tikrą valandų skaičių per savaitę ar mėnesį, taikomas Reglamentas (EEE) Nr. 1408/71²? Jei šiam asmeniui taikomi Vokietijos socialinės apsaugos teisės aktai, ar pagal šį reglamentą draudžiama jam netaikyti Nyderlandų senatvės pensijos draudimo sistemos? Ar šiuo reglamentu arba su laisvu darbuotojų judėjimu susijusiomis pirminės teisės nuostatomis draudžiama pagal Nyderlandų teisės aktus tokiam asmeniui netaikyti šios valstybės socialinės apsaugos sistemos, t. y. Nyderlandų sistemos vien dėl to, kad jam taikomi Vokietijos socialinės apsaugos teisės aktai net ir tuo atveju, jeigu jis neturi teisės gauti pašalpų šeimai ar išmokų pagal Vokietijos senatvės pensijos draudimo sistemą?

2. Taigi šioje byloje Teisingumo Teismas turės galimybę išnagrinėti iki šiol vis dar opų klausimą, susijusį su darbuotojais, kurie dėl to, kad įgyvendino savo teisę į laisvą judėjimą, arba neteko gyvenamosios vietos valstybės užtikrinamo draudimo, bet jo neįgijo ir darbo vietos valstybėje, kurios teisės aktai neužtikrinto darbo atveju taikomi tik formaliai, arba jų senatvės pensijos suma tapo mažesnė už tą, kuri atitinka visą jų veiklos laikotarpį, nes veiklos laikotarpiai jų gyvenamosios vietos valstybėje narėje ir darbo vietos valstybėje nesumuojami³.

1 — Originalo kalba: prancūzų.

2 — 1971 m. birželio 14 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims, savarankiškai dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje, iš dalies pakeistas ir atnaujintas 1996 m. gruodžio 2 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 118/97 (OL L 28, 1997, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 3 t., p. 3), iš dalies pakeistu 2006 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1992/2006 (OL L 392, p. 1), toliau – Reglamentas Nr. 1408/71. Nuo 2010 m. gegužės 1 d. Reglamentas Nr. 1408/71 panaikintas ir pakeistas 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo (OL L 166, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t., p. 72). Vis dėlto Reglamentas Nr. 1408/71 taikomas pagrindinėse bylose nagrinėjamiems ginčams, kiek jie susiję su skundais dėl administracinių sprendimų, priimtų, kai galiojo ankstesni teisės aktai.

3 — Dėl negatyviosios taikytinos teisės kolizijos, be kita ko, žr. P. Rodière, *Droit social de l'Union européenne*, LDGJ, 2014, p. 662.

II – Teisinis pagrindas

A – Sąjungos teisė

3. Reglamento Nr. 1408/71 1 straipsnyje nustatyta:

„Šiame reglamente:

- a) pagal darbo sutartį dirbantis asmuo arba savarankiškai dirbantis asmuo atitinkamai reiškia:
- i) bet kurį asmenį, apdraustą privalomu arba neprivalomu nuolatiniu draudimu nuo vieno ar daugiau draudiminių įvykių, kuriuos apima pagal darbo sutartį dirbančių asmenų arba savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos sistemos arba valstybės tarnautojų speciali sistema;
 - ii) bet kurį asmenį, apdraustą privalomu draudimu nuo rizikos, kurią apima šiuo reglamentu nustatytos socialinės apsaugos sritys, socialinės apsaugos sistema visiems gyventojams arba visiems dirbantiems gyventojams, jeigu šis asmuo:
 - gali būti pripažintas pagal darbo sutartį dirbančiu asmeniu ar savarankiškai dirbančiu asmeniu pagal šios sistemos administravimo ar finansavimo būdą arba,
 - jeigu tokio kriterijaus nėra, jis yra apdraustas nuo kitos I priede apibrėžtos rizikos remiantis pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims ar pagal iii punkte nurodytą sistemą privalomu arba neprivalomu nuolatiniu draudimu, arba, jeigu valstybėje narėje tokios sistemos nėra, laikantis I priede nurodytu apibrėžimu;

<...>

4. Reglamento Nr. 1408/71 2 straipsnio „Asmenys, kuriems taikomas šis reglamentas“ 1 dalyje nustatyta:

„Šis reglamentas taikomas pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims ar savarankiškai dirbantiems asmenims ar studentams, kuriems yra taikomi ar buvo taikomi vienos ar daugiau valstybių narių teisės aktai ir kurie yra vienos iš valstybių narių piliečiai arba asmenys be pilietybės ar pabėgėliai, gyvenantys kurios nors valstybės narės teritorijoje, bei jų šeimos nariams ir maitintojo netekusiems asmenims.“

5. Reglamento Nr. 1408/71 II antraštinės dalies „Taikytinų teisės aktų nustatymas“ 13 straipsnyje bendros taisyklės nustatytos taip:

„1. Laikantis 14c ir 14f straipsnių, asmenims, kuriems taikomas šis reglamentas, taikomi tik vienos valstybės narės teisės aktai. Tokie teisės aktai nustatomi remiantis šios antraštinės dalies nuostatomis.

2. Laikantis 14–17 straipsnių:

- a) vienos valstybės narės teritorijoje pagal darbo sutartį dirbančiam asmeniui taikomi tos valstybės teisės aktai, net jeigu jis gyvena kitos valstybės narės teritorijoje arba įmonės, kurioje jis dirba, buveinė juridškai įregistruota ar veiklos vieta arba jį nusamdęs asmuo yra kitos valstybės narės teritorijoje;

<...>

f) asmeniui, kuriam nustoja galioję [vienos] valstybės narės teisės aktai, kol bus pradėti taikyti kitos valstybės narės teisės aktai, pagal vieno iš aukščiau nurodytų papunkčių taisykles arba pagal vieną iš 14–17 straipsniuose nurodytų išimčių ar specialių nuostatų, taikomos valstybės narės, kurios teritorijoje jis gyvena, teisės aktų nuostatos.“

6. Pagal šio reglamento 17 straipsnį „13–16 straipsnių išimtys“:

„Dvi ar daugiau valstybių narių, šių valstybių kompetentingos įstaigos ar valdžios institucijų paskirtos įstaigos bendru susitarimu gali nustatyti 13–16 straipsnių nuostatų išimtis atskiroms asmenų grupėms ar atskiriems asmenims.“

7. Šio reglamento I priedo I antraštinės dalies E skyriuje, kiek tai susiję su Vokietija, nurodyta, koks asmuo laikomas „pagal darbo sutartį dirbančiu asmeniu“, kaip tai suprantama pagal šio reglamento 1 straipsnio a punkto ii papunktį. Jis suformuluotas taip:

„Jeigu kompetentinga įstaiga, skirianti išmokas šeimai pagal šio reglamento III antraštinės dalies 7 skyrių, yra Vokietijos įstaiga, tuomet, kaip apibrėžta reglamento 1 straipsnio a punkto ii papunktyje:

a) „pagal darbo sutartį dirbantis asmuo“ reiškia privalomu draudimu nuo nedarbo apdraustą žmogų, arba bet kurį asmenį, kuris pagal jam taikomą sistemą įgyja teisę gauti ligos draudimo pinigines išmokas arba panašias išmokas <...>.“

8. Reglamento Nr. 1408/71 84 straipsnio „Kompetentingų valdžios institucijų bendradarbiavimas“ 1 ir 2 dalyse nustatyta:

„1. Valstybių narių kompetentingos valdžios institucijos teikia viena kitai visą informaciją apie:

- a) priemones, kurių reikia imtis įgyvendinant šį reglamentą;
- b) teisės aktų pakeitimus, kurie gali įtakoti šio reglamento įgyvendinimą.

2. Įgyvendinant šį reglamentą, valstybių narių valdžios institucijos ir įstaigos teikia paramą ir vykdo savo pareigas, tartum įgyvendintų savo teisės aktus. Minėtų valdžios institucijų ir įstaigų teikiama administracinė parama paprastai yra nemokama. Tačiau valstybių narių kompetentingos valdžios institucijos gali susitarti, kad tam tikros išlaidos būtų kompensuojamos.“

B – *Nyderlandų teisė*

1. Įstatymas dėl bendrojo senatvės draudimo

9. Pagal Įstatymo dėl bendrojo senatvės draudimo (*Algemene Ouderdomswet*, toliau – AOW) 2 straipsnį rezidentas, kaip tai suprantama pagal šį įstatymą, yra asmuo, kuris gyvena Nyderlanduose.

10. Pagal AOW 3 straipsnio 1 dalį asmens gyvenamoji vieta nustatoma pagal konkretaus atvejo aplinkybes.

11. Remiantis AOW 6 straipsnio 1 dalies a punktu, pagal šio įstatymo nuostatas apdraustasis – dar nesulaukęs pensinio amžiaus asmuo, kuris yra rezidentas. Šio straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad, nukrypstant nuo 1 ir 2 dalių, apdraustųjų kategorija gali būti išplėsta ar susiaurinta administraciniu teisės aktu.

12. 1998 m. balandžio 29 d. įstatymu (*Stb.*, Nr. 267, 1998) atgaline data nuo 1989 m. sausio 1 d. buvo įtrauktas AOW 6a straipsnis, pagal kurį:

„Prireikus nukrypstant nuo AOW 6 straipsnio ir juo grindžiamų nuostatų,

- a) apdraustu asmeniu laikomas asmuo, kurio draudimas pagal šį įstatymą atsiranda dėl tarptautinės organizacijos sutarties ar sprendimo nuostatų taikymo;
- b) neapdraustu asmeniu laikomas asmuo, kuriam dėl tarptautinės organizacijos sutarties ar sprendimo nuostatų taikomi kitos valstybės teisės aktai.“

13. AOW 13 straipsnio 1 dalies a punkte numatyta, kad pensijos suma sumažinama 2 % už kiekvienus kalendorinius metus, kuriais pensijos gavėjas laikotarpiu nuo 15 metų iki 65 metų amžiaus nebuvo apdraustas.

14. AOW 13 straipsnio 2 dalies a punkte numatyta, kad bruto priedas sumažinamas 2 % už kiekvienus kalendorinius metus, kuriais pensijos gavėjo sutuoktinis nebuvo apdraustas laikotarpiu, kai pensijos gavėjas buvo nuo 15 iki 65 metų amžiaus.

15. Pagal 1985 m. balandžio 1 d. galiojusios redakcijos AOW 45 straipsnio 1 dalies pirmą sakinį tam tikrais atvejais ir sąlygomis bei laikydamiesi administraciniame teisės akte nustatyto tarifo apdrausti asmenys ir buvę apdrausti asmenys turi teisę mokėti įmokas už laikotarpį nuo 15 iki 65 metų amžiaus, kai jie nėra ar nebuvo apdrausti.

16. Remiantis 1990 m. sausio 1 d. galiojusia tos pačios nuostatos redakcija, tam tikrais atvejais ir sąlygomis, laikydamiesi administraciniame teisės akte arba pagal šį aktą nustatyto tarifo, apdrausti asmenys ir buvę apdrausti asmenys gali savanoriškai apsidrausti tais laikotarpiais, kai jie buvo nuo 15 iki 65 metų amžiaus, kuriais jie nėra ar nebuvo apdrausti.

2. Įstatymas dėl bendrosios vaiko išmokų sistemos

17. Įstatymo dėl bendrosios vaiko išmokų sistemos (*Algemene Kinderbijslagwet*, toliau – AKW) 2 straipsnio ir 3 straipsnio 1 dalies turinys toks pat kaip AOW 2 straipsnio ir 3 straipsnio 1 dalies.

18. Remiantis AKW 6 straipsnio 1 dalies a punktu, pagal šio įstatymo nuostatas apdraustu laikomas asmuo, kuris yra rezidentas.

19. AKW 6a straipsnio b punkte nustatyta, kad, prireikus nukrypstant nuo AKW 6 straipsnio ir juo grindžiamų nuostatų, neapdraustu laikomas asmuo, kuriam dėl tarptautinės organizacijos sutarties ar sprendimo nuostatų taikomi kitos valstybės teisės aktai.

3. Nutarimas dėl socialiniu draudimu apdraustų asmenų kategorijos išplėtimo ir susiaurinimo

20. Per pagrindinėse bylose nagrinėjamą laikotarpį, remiantis AOW ir AKW 6 straipsnio 3 dalimi, buvo priimti keli vienas po kito galioję nutarimai dėl socialiniu draudimu apdraustų asmenų kategorijos išplėtimo ir susiaurinimo (*Besluit uitbreiding en beperking kring verzekerden volksverzekeringen*, toliau – BUB). Todėl pagrindinėse bylose nagrinėjamos aplinkybės taikytini 1976 m. spalio 19 d. BUB (*Stb.*, Nr. 557, toliau – 1976 m. BUB), 1989 m. gegužės 3 d. BUB (*Stb.*, Nr. 164, toliau – 1989 m. BUB) ir 1998 m. gruodžio 24 d. BUB (*Stb.*, Nr. 746, toliau – 1999 m. BUB).

21. Remiantis 1976 m. BUB 2 straipsnio 1 dalies a punktu, apdraustu asmeniu, kaip tai suprantama, be kita ko, pagal AOW, nelaikomas rezidentas, kuris dirba pagal darbo sutartį kitur nei Nyderlanduose ir dėl šios veiklos apdraudžiamas pagal darbo vietos valstybėje taikomus teisės aktus dėl senatvės išmokų ir išmokų mirties atveju bei išmokų šeimai.

22. Po to, kai 1976 m. BUB buvo pakeistas 1989 m. BUB, nuo 1989 m. liepos 1 d. iki 1992 m. sausio 1 d. galiojusios redakcijos pastarojo nutarimo 10 straipsnio 1 dalyje buvo nustatyta, kad „socialiniu draudimu nedraudžiamas rezidentas, kuris dirba tik kitose šalyse, o ne Nyderlanduose“. Nuo 1992 m. sausio 1 d. iki 1997 m. sausio 1 d. toje pačioje 1989 m. BUB nuostatoje buvo nurodyta, kad „socialiniu draudimu nedraudžiamas rezidentas, kuris nepertraukiamai bent tris mėnesius dirba tik kitose šalyse, o ne Nyderlanduose“. Remiantis nuo 1997 m. sausio 1 d. iki 1999 m. sausio 1 d. galiojusia redakcija, 1989 m. BUB 10 straipsnio 1 dalyje buvo nustatyta, kad „socialiniu draudimu nedraudžiamas rezidentas, kuris nepertraukiamai bent tris mėnesius dirba tik kitose šalyse, o ne Nyderlanduose, išskyrus atvejus, kai ši darbinė veikla vykdoma pagal darbo santykius su Nyderlanduose gyvenančiu arba įsisteigusiu darbdaviu“.

23. 1989 m. BUB pakeistas 1999 m. BUB nuo 1999 m. sausio 1 d. Pastarojo nutarimo 12 straipsnyje numatyta, kad „socialiniu draudimu nedraudžiamas asmuo, kuris gyvena Nyderlanduose ir nepertraukiamai bent tris mėnesius dirba tik kitose šalyse, o ne Nyderlanduose, išskyrus atvejus, kai ši darbinė veikla vykdoma tik pagal darbo santykius su Nyderlanduose gyvenančiu arba įsisteigusiu darbdaviu“.

24. 1989 m. BUB ir 1999 m. BUB atitinkamai 25 straipsnyje ir 24 straipsnyje buvo nustatyta išimtiniais atvejais taikytina išlyga, pagal kurią *Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank* (Socialinio draudimo fondo valdyba, toliau – SVB) turi teisę tam tikrais atvejais nukrypti nuo kitų šio nutarimo nuostatų, kad ištaisyti itin neteisingus sprendimus, kurie gali būti priimti dėl pagal šį nutarimą nustatytos pareigos būti apdraustam arba šios pareigos netaikymo (1989 m. BUB), arba netaikyti šio nutarimo straipsnių ar nuo jų nukrypti tiek, kiek taikymas atsižvelgiant į interesą išplėsti ir apriboti apdraustų asmenų ratą lemia itin neteisingus sprendimus, priimamus tik dėl pagal šį nutarimą nustatytos pareigos būti apdraustam arba šios pareigos netaikymo (1999 m. BUB).

III – Faktinės pagrindinių bylų aplinkybės

25. Iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad visi apeliantai pagrindinėse bylose, t. y. C. Franzen, H. Giesen ir F. van den Berg, yra Nyderlandų piliečiai ir gyvena Nyderlanduose.

26. C. Franzen Nyderlanduose pagal AKW gavo pašalpas šeimai už dukrą, kurią augino viena. 2002 m. lapkričio mėn. C. Franzen pranešė SVB, kad nuo 2001 m. sausio 1 d. Vokietijoje ji dirbo kirpėja 20 valandų per savaitę. Kadangi iš šios veiklos gavo nedideles pajamas, pagal Vokietijos privalomojo socialinio draudimo sistemą ji buvo apdrausta tik nuo nelaimingų atsitikimų darbe ir neturėjo galimybės būti apdrausta pagal jokią kitą Vokietijos socialinės apsaugos sistemą.

27. 2003 m. vasario 25 d. sprendimu SVB nuo 2002 m. spalio 1 dienos nutraukė pašalpų šeimai mokėjimą.

28. Atsižvelgiant į tai, kad C. Franzen pajamos Vokietijoje buvo nepakankamos, vietos, kurioje ji gyveno, savivaldos institucija jai skyrė papildomą pašalpą pagal Bendrąjį įstatymą dėl socialinės paramos (*Algemene bijstandswet*) ir Bendrąjį įstatymą dėl darbo ir socialinės paramos (*Wet Werk en Bijstand*). Iš Teisingumo Teismui SVB pateiktų pastabų matyti, kad pastaroji pašalpa yra socialinės paramos forma, kuriai Reglamentas Nr. 1408/71 netaikomas pagal šio reglamento 4 straipsnio 4 dalį.

29. SVB pastabose nurodė ir tai, kad 2003 m. rugsėjo 21 d. C. Franzen laiške prašė pagal 1999 m. BUB 24 straipsnį ją drausti socialiniu draudimu. 2004 m. kovo 15 d. sprendimu SVB atmetė šį prašymą dėl to, kad C. Franzen nebuvo apdrausta nei pagal Sąjungos teisę, nei pagal Nyderlandų teisės nuostatas.

30. 2006 m. sausio 30 d. C. Franzen pateikė naują prašymą skirti pašalpas šeimai, kuri 2006 m. kovo 27 d. sprendimu SVB tenkino nuo 2006 m. pirmojo ketvirčio. 2007 m. birželio 5 d. laiške C. Franzen vardu buvo prašoma skirti pašalpas šeimai nuo 2002 m. ketvirtojo ketvirčio.

31. 2007 m. liepos 5 d. sprendimu SVB nustatė, kad nuo 2006 m. pirmojo ketvirčio C. Franzen nebeturi teisės gauti pašalpus šeimai, bet nusprendė nepagrįstai sumokėtos sumos nesusigrąžinti. Dėl šio sprendimo C. Franzen pateiktas skundas 2007 m. lapkričio 16 d. sprendimu pripažintas nepagrįstu, todėl jos prašymas peržiūrėti sprendimą atmestas.

32. 2008 m. vasario 6 d., nors skundas dėl 2007 m. liepos 5 d. sprendimo dar buvo nagrinėjamas, SVB priėmė naują sprendimą, kuriuo pakeisti 2007 m. lapkričio 16 d. sprendimo motyvai ir nurodyta, jog prašymai skirti pašalpas šeimai buvo atmesti dėl to, kad pagal Reglamento Nr. 1408/71 13 straipsnio 2 dalį C. Franzen taikomi tik Vokietijos teisės aktai, todėl Nyderlandų socialinis draudimas netaikomas.

33. 2008 m. rugpjūčio 5 d. sprendimu *Rechtbank Maastricht* (Mastrichto pirmosios instancijos teismas) skundus dėl 2007 m. lapkričio 16 d. ir 2008 m. vasario 6 d. sprendimų pripažino nepagrįstais. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme pagrindinės bylos šalys nesutaria dėl to, ar nuo 2002 m. spalio 1 d. C. Franzen buvo apdrausta pagal AKW.

34. H. Giesen sutuoktinė Vokietijoje iš pradžių dirbo du laikotarpius 1970 m., paskui – kaip „geringfügig Beschäftigte“ (ne visą darbo laiką dirbanti ir mažą darbo užmokestį gaunanti darbuotoja) laikotarpiu nuo 1988 m. gegužės 19 d. iki 1993 m. gegužės 12 d. Be kita ko, ji dirbo pardavėja drabužių parduotuvėje nustatytą valandų skaičių per mėnesį pagal pagalbinio darbo sutartį, kurioje buvo nurodyta, kad atvyksta dirbti darbdavio prašymu, tačiau neprivalo jo prašymo tenkinti.

35. 2006 m. rugsėjo 22 d. H. Giesen pateikė prašymą AOW nustatytai senatvės pensijai ir partnerės priedui gauti, o 2007 m. spalio 3 d. sprendimu SVB prašymą patenkino. Vis dėlto H. Giesen sutuoktinės priedas buvo sumažintas 16% dėl to, kad darbo Vokietijoje laikotarpiu H. Giesen sutuoktinė nebuvo apdrausta socialiniu draudimu. H. Giesen pateikė skundą dėl šio sprendimo nuostatos, kuria sumažinamas minėtas priedas. 2008 m. gegužės 20 d. sprendimu šis skundas buvo atmestas kaip nepagrįstas.

36. 2008 m. spalio 13 d. sprendimu *Rechtbank Roermond* (Rurmondo pirmosios instancijos teismas) atmetė dėl 2008 m. gegužės 20 d. sprendimo pareikštą skundą kaip nepagrįstą. Šis teismas nusprendė, kad H. Giesen sutuoktinei nebuvo taikomi Nyderlandų teisės aktai, nes neįrodyta jog ilgiau nei tris mėnesius ji nedirbo Vokietijoje. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme šalys nesutaria dėl to, ar laikotarpiu nuo 1988 m. gegužės 19 d. iki 1992 m. gruodžio 31 d. H. Giesen sutuoktinė buvo apdrausta pagal AOW.

37. F. van den Berg dirbo Vokietijoje laikotarpiais nuo 1972 m. birželio 25 d. iki 1972 m. liepos 24 d. ir nuo 1990 m. sausio 1 d. iki 1994 m. gruodžio 31 d. Sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nurodyta, kokį darbą jis dirbo. 2008 m. sausio 17 d. F. van den Berg pateikė prašymą AOW nustatytai senatvės pensijai gauti. 2008 m. rugpjūčio 1 d. sprendimu SVB jam skyrė pensiją, bet ją sumažino 14%, nes F. van den Berg ilgiau nei septynerius metus buvo neapdraustas. 2008 m. lapkričio 25 d. sprendimu skundas pripažintas iš dalies pagrįstu ir nustatyta, kad pensija sumažinama 10%.

38. 2009 m. spalio 19 d. sprendimu *Rechtbank Maastricht* atmetė dėl 2008 m. lapkričio 25 d. sprendimo pareikštą skundą kaip nepagrįstą. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme F. van den Berg ir SVB nesutaria, ar laikotarpiu nuo 1990 m. sausio 1 d. iki 1994 m. gruodžio 31 d. F. van den Berg buvo apdraustas pagal AOW.

39. *Centrale Raad van Beroep* (Aukštesnysis socialinės apsaugos teismas) (Nyderlandai), kuriame apeliantai pagrindinėse bylose pateikė apeliacinius skundus, mano, kad šie asmenys, kiek tai susiję su ginčijamais laikotarpiais, gali būti laikomi pagal darbo sutartį dirbančiais asmenimis, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 1408/71 2 straipsnį kartu su šio reglamento 1 straipsnio a punktu, ir kad AOW ir AKW patenka į šio reglamento materialinę taikymo sritį.

40. Vis dėlto kyla klausimas, ar ginčijamais laikotarpiais apeliantams pagrindinėse bylose buvo taikomi Vokietijos teisės aktai, remiantis Reglamento Nr. 1408/71 13 straipsnio 2 dalies pirmu sakiniu ir a punktu, ir prireikus – ar šios nuostatos išimtinis poveikis reiškia, kad Nyderlandų teisės aktai netaikytini. Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas remiasi Sprendimu *Kits van Heijningen* (C-2/89, EU:C:1990:183), susijusiu su darbu ne visą darbo dieną, ir kelia klausimą, ar ši teismo praktika taikoma ir pagalbinio darbo sutarčiai.

41. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konstatuoja, kad šiose bylose neginčijama, jog apeliantai dėl jų darbinės veiklos nebuvo apdrausti pagal Vokietijos teisės aktus, kad būtų galima reikalauti atitinkamai senatvės pensijos ar pašalpų šeimai. Be to, šis teismas pažymi, kad laikotarpiu nuo 1989 m. liepos 1 d. iki 1992 m. gruodžio 31 d. H. Giesen sutuoktinė ir atitinkamai ginčijamais laikotarpiais F. van den Berg ir C. Franzen laikytini neapdraustais pagal AOW ir AKW, remiantis nacionaline teise. Kad būtų galima įvertinti, ar toks draudimo netaikymas draudžiamas pagal Sąjungos teisę, reikia atsižvelgti į Sąjungos teisės nuostatas, susijusias su laisvu darbuotojų judėjimu (SESV 45 straipsnis) ir laisvu piliečių judėjimu (SESV 20 ir 21 straipsniai).

IV – Prejudiciniai klausimai ir procesas Teisingumo Teisme

42. Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas 2013 m. liepos 1 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismo kanceliarija gavo 2013 m. liepos 4 d., nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir Teisingumo Teismui pateikti tokius prejudicinius klausimus:

- „1. a) Ar Reglamento Nr. 1408/71 13 straipsnio 2 dalies a punktas aiškintinas taip, kad valstybės narės rezidentams, patenkantiems į šio reglamento taikymo sritį ir dirbantiems pagal pagalbinio darbo sutartį kitos valstybės narės teritorijoje ne ilgiau kaip dvi ar tris dienas per mėnesį, dėl šios priežasties taikomi tos darbo vietos valstybės socialinio draudimo teisės aktai?
 - b) Jei į [1a klausimą] būtų atsakyta teigiamai: ar šiuo atveju tiems rezidentams darbo vietos valstybės socialinio draudimo teisės aktai taikomi ir tomis dienomis, kai veikla buvo vykdoma, ir tomis dienomis, kai veikla nebuvo vykdoma, ir, jei taip, kiek laiko dar tebetaikomi minėti teisės aktai po to, kai paskutinį kartą realiai veikla buvo vykdoma?
2. Ar pagal Reglamento Nr. 1408/71 13 straipsnio 2 dalies a punktą kartu su 13 straipsnio 1 dalimi draudžiama darbuotoją migrantą, kuriam taikomi darbo vietos valstybės socialinio draudimo teisės aktai, pagal gyvenamosios vietos valstybės nacionalinės teisės aktus traktuoti kaip šioje valstybėje pagal AOW apdraustą asmenį?
3. a) Ar Sąjungos teisė, pirmiausia nuostatos dėl laisvo darbuotojų ir (arba) Sąjungos piliečių judėjimo, aiškintina taip, kad tokiomis aplinkybėmis, kaip nagrinėjamosios šioje byloje, draudžiama taikyti nacionalinės teisės nuostatą, kaip antai AOW ir (arba) AKW 6a straipsnį, pagal kurį Nyderlanduose gyvenantis darbuotojas migrantas

neapdraudžiamas pagal AOW ir (arba) AKW dėl to, kad jam taikomi tik Vokietijos socialinio draudimo teisės aktai, ir net tuo atveju, kai šiam darbuotojui, kaip ne visą darbo laiką dirbančiam ir mažą darbo užmokestį gaunančiam darbuotojui (vokiečių k. „geringfügig Beschäftigte“), Vokietijoje nesuteikiamas [senatvės pensijos draudimas] (vokiečių k. „Altersrente“) ir jis neturi teisės į [vaiko išmoką] (vokiečių k. „Kindergeld“)?

- b) Ar siekiant atsakyti į [3a klausimą] svarbu tai, kad buvo galimybė apsidrausti savanoriškuoju draudimu pagal AOW arba prašyti SVB sudaryti bendrą susitarimą, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 1408/71 17 straipsnį?“

43. SVB, Nyderlandų ir Jungtinės Karalystės vyriausybės bei Europos Komisija pateikė pastabas raštu. C. Franzen, Nyderlandų Karalystės, Jungtinės Karalystės ir Komisijos atstovai išklausti per 2014 m. birželio 25 d. vykusį teismo posėdį.

V – Analizė

44. Pirmiausia dėl pagrindinėse bylose nagrinėjamų ginčų konteksto, kiek tai susiję su gyvenamosios vietos valstybės institucijų, šiuo atveju – SVB, atsisakymu skirti C. Franzen pašalpas šeimai, ir, antra, su šios institucijos sumažintu sutuoktinės priedu bei senatvės pensija atitinkamai H. Giesen bei F. van den Berg dėl to, kad remiantis Reglamentu Nr. 1408/71 nustatyta, jog ginčijamais laikotarpiais apeliančiams pagrindinėse bylose buvo taikomi darbo vietos valstybės teisės aktai, t. y. Vokietijos teisės aktai. Iš tikrųjų iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos matyti, kad šiais laikotarpiais darbo vietos valstybėje narėje jie buvo apdrausti tik nuo nelaimingų atsitikimų darbe ir nei Nyderlanduose (gyvenamosios vietos valstybėje), nei Vokietijoje (darbo vietos valstybėje) neturėjo teisės gauti atitinkamai pašalpų šeimai ar išmokų pagal senatvės pensijos draudimo sistemą.

45. Toliau pažymėtina, kad neginčijama, jog nagrinėjamos išmokos atitinka sąlygas, kad būtų laikomos „senatvės išmokomis“, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 1408/71 4 straipsnio 1 dalies c punktą, ar „išmokomis šeimai“ pagal šio reglamento 4 straipsnio 1 dalies h punktą. Todėl pagrindinėse bylose nagrinėjamos situacijos patenka į šio reglamento taikymo sritį *ratione materiae*.

46. Galiausiai, kiek tai susiję su Reglamento Nr. 1408/71 taikymo sritimi *ratione personae*, tai yra šioje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo iškelto pirmojo klausimo dalykas. Šis klausimas, į kurį, mano nuomone, reikia atsakyti teigiamai, nekelia ypatingų sunkumų, todėl bus nagrinėjamas trumpai.

A – Pirmasis klausimas

47. Iš esmės prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar Reglamento Nr. 1408/71 13 straipsnio 2 dalies a punktas aiškintinas taip, kad valstybės narės rezidentams, patenkantiems į šio reglamento taikymo sritį ir dirbantiems pagal pagalbinio darbo sutartį kitos valstybės narės teritorijoje ne ilgiau kaip dvi ar tris dienas per mėnesį, taikomi darbo vietos valstybės teisės aktai, remiantis šio reglamento 13 straipsnio 2 dalies a punktu, o jei atsakymas teigiamas, ar tam rezidentui jie taikomi tik tomis dienomis, kai dirba, ar ir kitomis dienomis?⁴

4 — Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad ginčijamais laikotarpiais C. Franzen ir F. van den Berg taikytini Vokietijos teisės aktai. Tačiau tam teismui kyla abejonių dėl H. Giesen sutuoktinei taikytinų teisės aktų.

48. Siekdamas atsakyti į šį klausimą, iš pradžių trumpai priminsiu Reglamento Nr. 1408/71 taikymo sritį *ratione personae* ir teigsiu, kad apeliantai pagrindinėse bylose gali būti laikomi pagal darbo sutartį dirbančiais asmenimis, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 1408/71 2 straipsnio 1 dalį. Paskui nagrinėsiu Teisingumo Teismo praktiką dėl Reglamento Nr. 1408/71 taikytinumo, kiek tai susiję su darbu ne visą darbo dieną, o galiausiai – I priedo 1 antraštinės dalies E skyriaus nuostatų taikymo padarinius konkrečiu C. Franzen atveju.

1. Reglamento Nr. 1408/71 taikymo sritis *ratione personae*

49. Reglamento Nr. 1408/71 taikymo sritis *ratione personae* apibrėžta jo 2 straipsnyje. Remiantis šio straipsnio 1 dalimi, tam, kad šis reglamentas būtų taikomas darbuotojui, būtini trys kriterijai. Pirma, jis turi būti pagal darbo sutartį dirbantis asmuo arba savarankiškai dirbantis asmuo⁵. Šios dvi sąvokos apibrėžia bet kurį asmenį, apdraustą privalomuoju ar neprivalomuoju draudimu⁶ pagal vieną iš socialinės apsaugos sistemų, nurodytų šio reglamento 1 straipsnio a punkto i ir ii papunkčiuose ir pagal tų sistemų reikalavimus⁷. Antra, darbuotojas turi būti valstybės narės pilietis. Trečia, jam turi būti taikomi ar taikyti vienos ar kelių valstybių narių teisės aktai.

50. Teisingumo Teismas nurodė, kad asmuo yra „darbuotojas“, kaip tai suprantama pagal Reglamentą Nr. 1408/71, jei yra apdraustas privalomuoju arba neprivalomuoju draudimu bent nuo vienos rizikos, kurią apima bendroji ar specialioji socialinės apsaugos sistema, numatyta Reglamento Nr. 1408/71 1 straipsnio a punkte, neatsižvelgiant į darbo santykių egzistavimą⁸.

51. Šiuo atveju neginčijama, kad apeliantai pagrindinėse bylose dirbo Vokietijoje tam tikrus laikotarpius, kai jie buvo apdrausti šioje valstybėje narėje. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad jie dirbo kaip ne visą darbo laiką dirbantys ir mažą darbo užmokestį gaunantys darbuotojai, t. y. turėjo „geringfügig Beschäftigte“ statusą⁹, o tai reiškia, kad jie buvo apdrausti bent jau draudimu nuo nelaimingų atsitikimų darbe („Unfallversicherung“). Todėl manau, jog nėra jokios abejonės, kad apeliantai pagrindinėse bylose turi būti laikomi pagal darbo sutartį dirbančiais asmenimis, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 1408/71 2 straipsnio 1 dalies a punktą.

5 — Šis straipsnis susijęs ne tik su pagal darbo sutartį dirbančiais asmenimis ar savarankiškai dirbančiais asmenimis, bet ir su studentais, asmenimis be pilietybės ar pabėgėliais, gyvenančiais kurios nors valstybės narės teritorijoje, bei jų šeimos nariais ir maitintojo netekusiais asmenimis. Iš tikrųjų po to, kai buvo priimtas Sprendimas *Martínez Sala* (C-85/96, EU:C:1998:217), dėl Sąjungos pilietybės reikėjo išplėsti Reglamento Nr. 1408/71 taikymo sritį. Šis asmenų, kuriems taikomas reglamentas, išplėtimas patvirtintas sprendimais *Grzelczyk* (C-184/99, EU:C:2001:458) ir *Collins* (C-138/02, EU:C:2004:172). Taigi Sąjungos pilietybė valstybių socialinės apsaugos sistemų koordinavimui suteikė naują dimensiją. Žr. R. Cornelissen „The principle of territoriality and the Community regulations on social security (Regulations 1408/71 and 574/72)“, *Common Market Law Review*, Nr. 33, 1996, p. 439–471. Taip pat žr. C. Marzo „La dimension sociale de la citoyenneté européenne“, Université Paul Cézanne – Aix-Marseille III, Collection B. Goldman, Presses Universitaires d’Aix-Marseille, p. 344.

6 — Pagal Reglamento Nr. 1408/71 1 straipsnio a punkto iv papunktį nedirbančiam pagal darbo sutartį asmeniui, apdraustam savanoriškuoju draudimu nuo rizikos srityse, kurias apima tas reglamentas, pagal valstybės narės socialinės apsaugos sistemą taip pat taikomos šio reglamento nuostatos, jeigu jis anksčiau buvo apdraustas nuo tos pačios rizikos pagal tos pačios valstybės narės sistemą, skirtą pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims ar savarankiškai dirbantiems asmenims.

7 — Dėl pateikto pirmojo prejudicinio klausimo socialinės apsaugos srityje Teisingumo Teismas, kiek tai susiję su 1958 m. rugsėjo 25 d. Tarybos reglamentu Nr. 3/58 dėl migruojančių darbuotojų socialinės apsaugos (OL 1958, 30, p. 561), nusprendė, kad „dirbančio pagal darbo sutartį arba jam prilyginamo darbuotojo“ sąvoka yra Bendrijos masto, susijusi su visais tais, kurie, nesvarbu, kaip pavadinti, yra apdrausti pagal atskiras nacionalines socialinės apsaugos sistemas“ (Sprendimas *Unger*, 75/63, EU:C:1964:19, I punktas). Taip pat žr. Sprendimą *Megner ir Scheffel* (C-444/93, EU:C:1995:442, 20 punktas).

8 — Sprendimai *Dodl ir Oberhollenzer* (C-543/03, EU:C:2005:364, 34 punktas) bei *Borger* (C-516/09, EU:C:2011:136, 26 punktas).

9 — Iš SVB pastabų matyti, kad „geringfügig Beschäftigte“ statusas siejamas su veikla, kuri vykdoma ne ilgiau nei tam tikrą nustatytą valandų skaičių ir gaunamos ne didesnės nei tam tikros nustatytos pajamos.

2. Trumpas reikšmingos Teismo praktikos priminimas

52. Kaip matyti iš visų Teisingumo Teismui raštu pateiktų pastabų, šios bylos aplinkybėms reikia taikyti Sprendime *Kits van Heijningen*¹⁰ šio Teismo suformuotą praktiką. Tame sprendime Teisingumo Teismas pateikė Reglamento Nr. 1408/71 13 straipsnio 2 dalies, kiek tai susiję su darbu ne visą dieną, išaiškinimą, kuris, mano nuomone, pagal analogiją taikytinas tokiems pagalbinių darbo santykiams, kaip nagrinėjamieji šiuo atveju.

53. Teisingumo Teismas nusprendė, kad iš Reglamento Nr. 1408/71 1 straipsnio a punkto ir 2 straipsnio 1 dalies turinio nematyti, kad būtų galima iš šio reglamento taikymo srities pašalinti tam tikras asmenų kategorijas dėl jų vykdomai veiklai skiriamo laiko. Todėl asmuo turi būti laikomas patenkančiu į Reglamento Nr. 1408/71 taikymo sritį, jeigu atitinka šio reglamento 1 straipsnio a punkte ir kartu 2 straipsnio 1 dalyje nustatytas sąlygas, neatsižvelgiant į jo veiklai vykdyti skiriamą laiką¹¹. Teisingumo Teismas nurodė, kad Reglamento Nr. 1408/71 13 straipsnio 2 dalies a punkto nuostatoje nedaromas joks skirtumas tarp darbo pagal darbo sutartį visą darbo laiką ir ne visą darbo laiką. Be to, pripažinus, kad darbo vietos valstybės narės teisės aktų taikymas ribojamas laikotarpiais, kai veikla vykdoma, ir neatsižvelgiama į tuos laikotarpius, kai suinteresuotasis asmuo veiklos nevykdo, būtų pakenkta šia nuostata siekiamam tikslui¹².

54. Šiuo klausimu, man atrodo aišku, jog tam, kad asmuo patektų į reglamento taikymo sritį, kaip matyti iš šios išvados 50 punkto, lemiamos reikšmės turi tai, kad jis yra apdraustas, nors tik nuo vienos rizikos rūšies, privalomuoju ar savanoriškuoju draudimu pagal bendrą ar specialią socialinės apsaugos sistemą, nurodytą Reglamento Nr. 1408/71 1 straipsnio a punkte. Taigi darbo santykių buvimas, darbo santykių rūšis, darbo ne visą darbo laiką sutartis ar pagalbinių darbo sutartis bei dirbtų valandų skaičius neturi reikšmės¹³. Vadinasi, šioje byloje neturi reikšmės tai, kad apeliantai pagrindinėse bylose profesinę veiklą vykdė ne visą darbo laiką ir gavo mažą darbo užmokestį, neviršijantį tam tikro nustatyto valandų skaičiaus ar pajamų lygio, kaip antai turėdami „geringfügig Beschäftigte“ statusą pagal Vokietijos teisę.

55. Todėl konstatuoju, kad C. Franzen, H. Giesen sutuoktinė ir F. van den Berg atitinka Reglamento Nr. 1408/71 kartu taikomose 1 straipsnio a punkto ir 2 straipsnio 1 dalies nuostatose keliamas sąlygas, neatsižvelgiant į tai, kiek laiko jie skyrė savo veiklai per ginčijamus laikotarpius. Todėl jie patenka į šio reglamento taikymo sritį *ratione personae* ir pagal šio reglamento 13 straipsnio 2 dalies a punktą jiems taikomi darbo vietos valstybės teisės aktai. Vokietijos teisės aktai jiems taikomi ne tik tomis dienomis, kai jie vykdė veiklą, bet ir tomis dienomis, kai jie jos nevykdė. Tie teisės aktai taikomi tol, kol suinteresuotasis asmuo darbo vietos valstybėje yra apdraustas nuo bent vienos draudiminio įvykio rūšies¹⁴.

3. Dėl Reglamento Nr. 1408/71 I priedo I antraštinės dalies E skyriaus („Vokietija“)

56. Konkrečiai dėl C. Franzen Komisija pažymi, kad Reglamento Nr. 1408/71 I priedo I antraštinės dalies E skyriuje pateiktas su Vokietija susijęs apibrėžimas pakeičia šio reglamento taikymo sritį *ratione personae*.

10 — EU:C:1990:183.

11 — Ten pat, 10 punktas.

12 — Ten pat, 14 punktas.

13 — Ten pat, 9 ir 11 punktai.

14 — Be to, primenu, kad asmeniui, nebedirbančiam pagal darbo sutartį vienos valstybės narės teritorijoje ir dėl šios priežasties nebeatitinkančiam Reglamento Nr. 1408/71 13 straipsnio 2 dalies a punkte nustatytų sąlygų, taip pat neatitinkančiam ir jokiaje kitoje šio reglamento nuostatoje nustatytų sąlygų, kad jam būtų taikytini valstybės narės teisės aktai, pagal 13 straipsnio 2 dalies f punktą ir, remiantis gyvenamosios vietos valstybės narės teisės aktais, taikytini arba valstybės narės, kurioje jis anksčiau dirbo pagal darbo sutartį, teisės aktai, jeigu ir toliau joje gyvena, arba prirėkus valstybės, į kurią jis persikėlė gyventi, teisės aktai. Žr. Sprendimą *Kuusijärvi* (C-275/96, EU:C:1998:279, 34 punktas).

57. Iš šios išvados 49–51 punktų matyti, kad C. Franzen patenka į Reglamento Nr. 1408/71 taikymo sritį *ratione personae*. Todėl pagal šio reglamento 13 straipsnio 2 dalies a punktą C. Franzen taikytini teisės aktai yra Vokietijos teisės aktai¹⁵. Taigi, ar ji gali gauti išmokas šeimai Vokietijoje?

58. Šiuo klausimu iš Teisingumo Teismo praktikos matyti, kad jeigu kompetentinga įstaiga, skirianti išmokas šeimai pagal Reglamento Nr. 1408/71 III antraštinės dalies 7 skyrių, yra Vokietijos įstaiga, šio reglamento 1 straipsnio a punkte esantis apibrėžimas pakeičiamas šio reglamento I priedo I antraštinės dalies E skyriuje („Vokietija“) pateiktu apibrėžimu¹⁶. Todėl „pagal darbo sutartį dirbančiais asmenimis“ arba „savarankiškai dirbančiais asmenimis“, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 1408/71 1 straipsnio a punkto ii papunktį, gali būti laikomi tik privalomuoju draudimu apdrausti asmenys pagal vieną iš Reglamento Nr. 1408/71 I priedo I antraštinės dalies E skyriuje nurodytų sistemų¹⁷. Iš tikrųjų pagal minėtą šio priedo nuostatą „pagal darbo sutartį dirbantis asmuo“ reiškia „privalomu draudimu nuo nedarbo apdraustą žmogų arba bet kurį asmenį, kuris pagal jam taikomą sistemą įgyja teisę gauti ligos draudimo pinigines išmokas arba panašias išmokas“. Taip nėra C. Franzen atveju. Jai taikoma Reglamento Nr. 1408/71 1 straipsnio a punkto i papunktyje nustatyta „bendroji taisyklė“, t. y. pagal darbo sutartį dirbančio asmens apibrėžimas, pateiktas šiame reglamente, kiek tai susiję su jai taikomo draudimo išmokomis, šiuo atveju – draudimo nuo nelaimingų atsitikimų darbe išmokomis. Tačiau ji negali būti laikoma pagal darbo sutartį dirbančiu asmeniu, kiek tai susiję su išmokų šeimai skyrimu Vokietijoje, dėl I priede nustatytos „specialiosios taisyklės“. Taigi ši taisyklė yra specialioji to reglamento 1 straipsnio a punkte nurodytos bendros sistemos atžvilgiu. Iš tikrųjų Reglamento Nr. 1408/71 I priedo nuostatose ir 1 straipsnio a punkto ii papunkčio nuostatose nurodomas priežastinis ryšys tarp darbuotojo prašomos išmokos rūšies (išmokos šeimai) ir sąlygų, kurias darbuotojas turi atitikti, kad būtų pripažinta jo teisė gauti išmoką. Taigi Sąjungos teisės aktų leidėjas siekė pateikti pagal darbo sutartį dirbančio asmens ar savarankiškai dirbančio asmens sąvoką pagal šį reglamentą, kai jis priklauso socialinės apsaugos sistemai, taikomai visiems rezidentams, o taip yra išmokų šeimai atvejais Vokietijoje¹⁸. Dėl šios priežasties manau, kad ginčijamais laikotarpiais C. Franzen negali būti laikoma pagal darbo sutartį dirbančiu asmeniu, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 1408/71 I priedo I antraštinės dalies E skyrių, dėl to, kad ji neatitinka sąlygų, nustatytų šio reglamento 1 straipsnio a punkto ii papunktyje, taikomame kartu su šio reglamento I priedu, kad Vokietijoje jai būtų skirtos išmokos šeimai.

59. Taigi, kiek tai susiję su išmokų šeimai skyrimu pagal Vokietijos teisės aktus, pagal darbo sutartį dirbančio asmens sąvoka turi būti suprantama taip, kad ji siejama tik su pagal darbo sutartį dirbančiais asmenimis, kurie atitinka apibrėžimą, pateiktą šio reglamento 1 straipsnio a punkto ii papunktyje, taikomame kartu su I priedo I antraštinės dalies E skyriumi.

4. Tarpinė išvada

60. Manau, kad Reglamento Nr. 1408/71 13 straipsnio 2 dalies a punktas aiškintinas taip, kad valstybės narės rezidentui, patenkančiam į šio reglamento taikymo sritį ir dirbančiam pagal pagalbinio darbo sutartį kitos valstybės narės teritorijoje ne ilgiau kaip dvi ar tris dienas per mėnesį, taikomi tos darbo vietos valstybės socialinės apsaugos teisės aktai pagal šio reglamento 13 straipsnio 2 dalies a punktą. Darbo vietos valstybės teisės aktai taikomi ne tik tomis dienomis, kai veikla vykdoma, bet ir tomis dienomis, kai ji nebuvo vykdoma. Toks taikymas tęsiasi tol, kol suinteresuotasis asmuo darbo vietos valstybėje narėje yra apdraustas nuo bent vienos draudiminio įvykio rūšies.

15 — Žr. šios išvados 68 ir 69 punktus.

16 — Sprendimas *Kulzer* (C-194/96, EU:C:1998:85, 35 punktas).

17 — Sprendimai *Merino García* (C-266/95, EU:C:1997:292, 24–26 punktai), *Martínez Sala* (EU:C:1998:217) ir *Schwemmer* (C-16/09, EU:C:2010:605, 34 punktas).

18 — Šiuo klausimu žr. generalinio advokato A. La Pergola išvadą, pateiktą sujungtose bylose *Stöber ir Piosa Pereira* (C-4/95 ir C-5/95, EU:C:1996:225, 13–28 punktai).

B – Antrasis ir trečiasis prejudiciniai klausimai

61. Antrąjį ir trečiąjį klausimus siūlau nagrinėti kartu. Iš esmės prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas klausia, ar pagal Reglamento Nr. 1408/71 13 straipsnio 2 dalies a punktą kartu su šio straipsnio 1 dalimi tokiomis aplinkybėmis, kaip nagrinėjamosios šioje byloje, draudžiama taikyti nacionalinės teisės aktą, pagal kurį neapdraudžiamas darbuotojas migrantas, kuriam taikomi darbo vietos valstybės socialinės apsaugos teisės aktai pagal šios valstybės socialinės apsaugos sistemą. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas taip pat klausia, ar su laisvu darbuotojų ir (arba) Sąjungos piliečių judėjimu susijusiais pirminės teisės aktais draudžiama nesuteikti tokį draudimą, jeigu darbuotojui migrantui netaikoma jo nacionalinė socialinės apsaugos sistema dėl to, kad jam taikomi darbo vietos valstybės socialinės apsaugos teisės aktai, nors šis darbuotojas neturi teisės gauti išmokų šeimai ar išmokų pagal senatvės draudimo sistemą ir darbo vietos valstybėje. Be to, šis teismas klausia, ar atsakymui į pirmesnį klausimą svarbu tai, kad darbuotojas turėjo galimybę apsidrausti savanoriškuoju draudimu arba prašyti kompetentingos įstaigos sudaryti bendrą susitarimą, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 1408/71 17 straipsnį.

62. Manau, jog tam, kad pateikčiau naudingą atsakymą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, iš pradžių reikia išnagrinėti Reglamente Nr. 1408/71 nustatytus nacionalinių socialinės apsaugos teisės aktų koordinavimo mechanizmo pagrindus.

1. Reglamente Nr. 1408/71 nustatytas koordinavimo mechanizmas

63. Pirma, primenu, kad, remiantis nusistovėjusia Teisingumo Teismo praktika, Reglamentu Nr. 1408/71 įdiegta sistema grindžiama paprastu nacionalinių socialinės apsaugos teisės aktų koordinavimu ir ja nesiekama suderinimo¹⁹. Kadangi valstybių narių socialinės apsaugos sistemoms būdingas teritorialumas²⁰, jų koordinavimas grindžiamas, be kita ko, analogiškais priskyrimo taisyklėmis, kaip antai nustatytais pagal tarptautinę privatinę teisę. Šio koordinavimo tikslas – nustatyti skirtingomis aplinkybėmis teise laisvai judėti besinaudojantiems pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims ar savarankiškai dirbantiems asmenims taikytinus vienos ar kelių valstybių teisės aktus²¹, leidžiant išlaikyti skirtingų valstybių narių sistemų, todėl ir jose dirbančių asmenų teisių, skirtumus²². Taigi šis koordinavimas nedaro jokios įtakos valstybių narių kompetencijai šioje srityje, vis dėlto jos turi veikti nepažeisdamos Sąjungos teisės ir visų pirma atsižvelgdamos į koordinavimo reglamentų ir su laisvu asmenų judėjimu susijusių Sutarties nuostatų tikslą²³.

64. Todėl šiuo nuo Europos Sąjungos sukūrimo pradžios²⁴ įdiegtu socialinės apsaugos sistemų koordinavimo mechanizmu siekiama palengvinti asmenų judėjimą Europos Sąjungoje, kartu atsižvelgti į nacionalinių socialinės apsaugos teisės aktų ypatumus ir nebausti teise laisvai judėti besinaudojančių asmenų²⁵.

19 — Sprendimai *Lenoir* (313/86, EU:C:1988:452, 13 punktas), *Hervein ir kt.* (C-393/99 ir C-394/99, EU:C:2002:182, 52 punktas) ir *Pasquini* (C-34/02, EU:C:2003:366, 52 punktas).

20 — R. Cornelissen, *loc. cit.*, p. 439–441.

21 — Sprendimai *Piatkowski* (C-493/04, EU:C:2006:167, 20 punktas), *Nikula* (C-50/05, EU:C:2006:493, 20 punktas) ir *Derouin* (C-103/06, EU:C:2008:185, 20 punktas).

22 — Žr., be kita ko, sprendimus *Gravina* (807/79, EU:C:1980:184, 7 punktas), *Rönfeldt* (C-227/89, EU:C:1991:52, 12 punktas) ir *Leyman* (C-3/08, EU:C:2009:595, 40 punktas).

23 — Pagal analogiją žr. Sprendimą *Kauer* (C-28/00, EU:C:2002:82, 26 punktas). Taip pat žr. generalinio advokato N. Jääskinen išvadą, pateiktą byloje *Reichel-Albert* (C-522/10, EU:C:2012:114, 44 punktas).

24 — Šis mechanizmas buvo įvestas Reglamentu Nr. 3/58, kuris pakeistas Reglamentu Nr. 1408/71. Reglamentas Nr. 1408/71 ir 1972 m. kovo 21 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 574/72, nustatantis Reglamento Nr. 1408/71 įgyvendinimo tvarką (OL L 74, p. 1; 2004 m. specialius leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 83), daug kartų buvo iš dalies keičiami, siekiant juos pritaikyti prie nacionalinės teisės aktų raidos ir įtraukti Teisingumo Teismo praktikoje nustatytą *acquis*. Šie koordinavimo reglamentai yra esminis įnašas į Europos integraciją. Šiuo klausimu žr. R. Cornelissen, *loc. cit.*, p. 471.

25 — Sprendimai *Nikula* (EU:C:2006:493, 20 punktas) ir *Tomaszewska* (C-440/09, EU:C:2011:114, 28 punktas). Taigi taikytinos teisės pasikeitimas neturi lemti socialinės apsaugos nutraukimo ar skirtingumo. Žr. P. Mavridis „La sécurité sociale à l'épreuve de l'intégration européenne“, Bruylant, 2003, p. 34. Dėl konkrečiai situacijai taikytinos teisės teritorialumo panaikinimo žr. R. Cornelissen, *loc. cit.*, p. 444–446 ir p. 470.

65. Iš tikrųjų Teisingumo Teismas jau pirmuosiuose sprendimuose priminė, kad reglamentai, priimti remiantis SESV 48 straipsniu, turi būti aiškinami atsižvelgiant į „šio straipsnio tikslą – prisidėti prie kuo didesnės darbuotojų migrantų judėjimo laisvės užtikrinimo“²⁶. Teisingumo Teismas nurodė, kad SESV 45–48 straipsniai yra socialinės apsaugos reglamentų pagrindas ir šiuose straipsniuose nustatytos jų gairės ir ribos²⁷. Taigi Teisingumo Teismas nacionalinių sistemų koordinavimo klausimą sprendžia atsižvelgdamas į SESV 45 ir 48 straipsnius.

66. Antra, taikytinų nacionalinės teisės aktų kolizija kyla, pirma, dėl naudojimosi teise į laisvą asmenų judėjimą ir, antra, dėl išliekančių nacionalinių socialinės apsaugos sistemų sąveikos. Ši įstatymų kolizija, nesvarbu, ar ji pozityvioji, kai atitinkamai situacijai taikytini keli įstatymai, ar negatyvioji, kai nėra taikytino įstatymo²⁸, yra judėjimo laisvės Sąjungos teritorijoje kliūtis.

67. Trečia, siekiant pašalinti šią taikytinų įstatymų pozityviąją ar negatyviąją koliziją, Reglamento Nr. 1408/71 II antraštinės dalies (joje yra 13 straipsnis) nuostatomis, kurios sudaro išsamią ir vienodą įstatymų kolizijos taisyklių sistemą²⁹, siekiama, kad suinteresuotiesiems asmenims būtų taikoma vienos valstybės narės socialinės apsaugos sistema. Iš tikrųjų, remiantis nusistovėjusia Teisingumo Teismo praktika, šios nuostatos skirtos ne tik apsaugoti nuo kelių nacionalinės teisės aktų sistemų taikymo vienu metu bei nuo dėl to galinčių iškilti sunkumų³⁰, bet ir užtikrinti, kad asmenys, kuriems taikomas Reglamentas Nr. 1408/71, neliktų be socialinės apsaugos dėl to, kad nėra jiems taikytinų įstatymų³¹.

68. Šiuo klausimu Reglamento Nr. 1408/71 13 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas konkrečiu atveju tik vienu taikytinų teisės aktų principas³², o tai pasireiškia būtent įmokų pagal vienintelę socialinės apsaugos sistemą mokėjimu. Konkrečiai kalbant, šio reglamento 13 straipsnio 2 dalies a punkte aiškiai nurodyta, kad, laikantis 14–17 straipsnių, „vienos valstybės narės teritorijoje pagal darbo sutartį dirbančiam asmeniui taikomi tos valstybės teisės aktai, net jeigu jis gyvena kitos valstybės narės teritorijoje arba įmonės, kurioje jis dirba, buveinė juridškai įregistruota ar veiklos vieta arba jį nusamdęs asmuo yra kitos valstybės narės teritorijoje“ (*lex loci laboris*)³³.

69. Taigi, remiantis Reglamente Nr. 1408/71 nustatytais išimtimis³⁴, ši nacionalinių socialinės apsaugos teisės aktų kolizijos pašalinimo sistema, grindžiama tik vienu taikytinų teisės aktų principu, yra privaloma ir, remiantis nusistovėjusia Teisingumo Teismo praktika, lemia tai, kad „valstybė narė neturi galimybės nustatyti, koku mastu taikytini jos pačios ar kitos valstybės narės teisės aktai, o privalo laikytis galiojančių [Sąjungos] teisės nuostatų“³⁵.

70. Atsižvelgdamas būtent į šiuos argumentus prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo antrąjį ir trečiąjį klausimus nagrinėsiu kartu.

26 — Žr., be kita ko, sprendimus *Belbouab* (10/78, EU:C:1978:181, 5 punktas), *Buhari Haji* (C-105/89, EU:C:1990:402, 20 punktas), *Chuck* (C-331/06, EU:C:2008:188, 28 punktas) ir *da Silva Martins* (C-388/09, EU:C:2011:439, 70 punktas).

27 — Sprendimai *Duffy* (34/69, EU:C:1969:71, 6 punktas) ir *Massonet* (50/75, EU:C:1975:159, 9 punktas).

28 — Žr. P. Rodière, *loc. cit.*, p. 662 ir 3 išnašą.

29 — Sprendimas *Luijten* (60/85, EU:C:1986:307, 12–14 punktai).

30 — Sprendimai *Ten Holder* (302/84, EU:C:1986:242, 19 punktas) ir *Luijten* (EU:C:1986:307, 12 punktas).

31 — Sprendimai *Kits van Heijningen* (EU:C:1990:183, 12 punktas) ir *Kuusijärvi* (EU:C:1998:279, 28 punktas).

32 — Reglamente Nr. 1408/71 nustatytas koordinavimo mechanizmas taip pat grindžiamas šiais trimis principais: pirma, vienodo požiūrio į nacionalinius ir užsienio subjektus, antra, draudimo laikotarpių sumavimo (arba įgyjamų teisių išsaugojimo), trečia, išmokų eksporto Sąjungoje (gyvenamosios vietos arba įgytų teisių išsaugojimo sąlygų atsisakymas).

33 — Sprendimas *Kits van Heijningen* (EU:C:1990:183, 12 punktas).

34 — Remiantis Reglamento Nr. 1408/71 11 konstatuojamąja dalimi, „tam tikrose situacijose, pateisinančiose kitokių kriterijų taikymą, galima nesilaikyti šios bendros taisyklės“. Reglamento Nr. 1408/71 14–17 straipsniuose nustatytos *lex loci laboris* taisyklės išimtys. Šio reglamento 17 straipsnis susijęs su bendrais susitarimais, kurie gali būti sudaryti su ypatingomis asmenų kategorijomis ir turi būti sudaromos šių susijusių asmenų interesais. Be II antraštinės dalies, išimties numatytos ir „pagal šio reglamento III antraštinę dalį socialiniais bei praktinio veiksmingumo sumetimais“ (P. Mavridis, *loc cit.*, p. 443).

35 — Sprendimai *Ten Holder* (EU:C:1986:242, 21 punktas) ir *Luijten* (EU:C:1986:307, 14 punktas).

2. Dėl tik vienu taikytinų teisės aktų principo

71. Kaip matyti iš šios išvados 67 ir 68 punktų, remiantis nusistovėjusia Teisingumo Teismo praktika, pagal Reglamento Nr. 1408/71 II antraštinės dalies nuostatas, kuriose nustatyti Sąjungoje judantiems darbuotojams taikytini teisės aktai, šiems darbuotojams taikoma vienos valstybės narės socialinės apsaugos sistema³⁶, kad būtų išvengta kelių nacionalinės teisės aktų sistemų taikymo vienu metu ir dėl to galinčių kilti sunkumų³⁷. Todėl taikytinus teisės aktus nustatančios taisyklės yra išimtinio poveikio, o tai reiškia, kad, išskyrus Reglamente Nr. 1408/71 numatytas išimtis³⁸, visada taikytini tik pagal įstatymų kolizijos taisykles nustatyti teisės aktai³⁹.

72. Vis dėlto atrodo, kad su išmokų šeimai mokėjimu susijusiose bylose neseniai priimtuose sprendimuose Teisingumo Teismo praktika dėl griežto tik vienu taikytinų teisės aktų principo taikymo tapo lankstesnė⁴⁰.

73. Raštu pateiktose pastabose Komisija pažymi, jog vis dėlto šis lankstumas negali būti aiškinamas taip, kad Sąjungoje judančiam pagal darbo sutartį dirbančiam asmeniui, kuriam taikomi darbo vietos valstybės socialinės apsaugos teisės aktai, turi būti taikomas ir gyvenamosios vietos valstybės narės senatvės pensijos draudimo įstatymas, remiantis pastarosios valstybės nacionalinės teisės aktais.

74. Pritariu šiai nuomonei. Kitoks aiškinimas reikštų, kad apskritai apdraustieji turėtų mokėti įmokas dviejų ar daugiau valstybių narių kompetentingoms įstaigoms, o tai prieštarauja Reglamento Nr. 1408/71 tikslui, į kurį atkreiptas dėmesys šios išvados 68 punkte. Šiuo klausimu Reglamento Nr. 1408/71 devintoje konstatuojamojoje dalyje nurodoma, kad atvejai, kai asmeniui tuo pačiu metu taikomi dviejų valstybių narių teisės aktai, kaip bendros taisyklės išimtis, turi būti kuo retesni.

75. Bet kuriuo atveju manau, kad aiškumo sumetimais ir, siekiant pateikti naudingą atsakymą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, būtina išnagrinėti šią neseniai priimtą Teisingumo Teismo praktiką, pagal kurią tam tikrais atvejais, atrodo, leidžiama vienu metu taikyti dviejų valstybių narių teisės aktus.

36 — Pažymėtina, kad, įsigaliojus Reglamentui Nr. 883/2004 (žr. 11 straipsnio 1 dalį), tik vienu taikytinų teisės aktų principas buvo patvirtintas.

37 — Sprendimai *Ten Holder* (EU:C:1986:242, 19 punktas) ir *Luijten* (EU:C:1986:307, 12 punktas).

38 — Žr. 34 išnašą.

39 — M. Morsa „Sécurité sociale, libre circulation et citoyennetés sociales“, *Anthemis*, 2012, p. 142.

40 — Sprendimai *Bosmann* (C-352/06, EU:C:2008:290) bei *Hudzinski ir Wawrzyniak* (C-611/10 ir C-612/10, EU:C:2012:339). Mokslo literatūroje pateikiamų nuomonių apie šią teismų praktiką apžvalgą žr., be kita ko, F. Kessler „Prestations familiales: une nouvelle remise en cause du principe d'unicité de la législation applicable“, *Revue de jurisprudence sociale*, Nr. 10, 2008, p. 770–773; J.-P. Lhernould „Ouverture de droits à prestations familiales dans deux États membres de l'Union: consolidation de nouveaux principes?“, *Revue de jurisprudence sociale*, Nr. 8–9, 2012, p. 583–584 ir S. Devetzi „The coordination of family benefits by Regulation 883/2004“, *European Journal of Social Security*, 11 tomas, Nr. 1–2, 2009, p. 205 ir 216, p. 212.

a) Trumpas Teisingumo Teismo neseniai priimtų sprendimų priminimas: sprendimai *Bosmann*⁴¹ bei *Hudzinski ir Wawrzyniak*⁴²

76. Ar galima aiškinti nurodytus sprendimus taip, kad jie taikytini šiuo atveju? Raštu pateiktose pastabose SVB ir Komisija laikosi nuomonės, kad reikia atskirti sprendimuose *Ten Holder*⁴³ ir *Luijten*⁴⁴ suformuotą Teismo praktiką nuo tos, kuri suformuota sprendimuose *Bosmann*⁴⁵ bei *Hudzinski ir Wawrzyniak*⁴⁶. Kaip matyti iš šios išvados 71 punkto, pirmuosiuose dviejuose sprendimuose Teisingumo Teismas patvirtino pagal Reglamento Nr. 1408/71 II antraštinės dalies nuostatas taikytinų tik vienų teisės aktų principą. Tačiau dviejuose paskesniuose sprendimuose Teisingumo Teismas nusprendė, kad jo pateiktas Reglamento 1408/71 13 straipsnio 2 dalies a punkto išaiškinimas nėra draudimo „valstybei narei, kuri nėra kompetentinga valstybė ir teisei į šeimos išmoką netaiko darbo ar draudimo sąlygų, skirti šią išmoką jos teritorijoje gyvenančiam darbuotojui pagrindas, kai tokia išmokos skyrimo galimybė tiesiogiai numatyta jos teisės aktuose“⁴⁷.

77. Kaip SVB ir Komisija manau, kad pastarieji sprendimai negali būti aiškinami kaip taikytini šiuo atveju. Primenu, kad B. Bosmann Vokietijoje gavo išmokas šeimai vien dėl to, kad gyveno Vokietijoje, o W. Hudzinski – pagal Vokietijos teisės nuostatą, pagal kurią kiekvienas asmuo, neturintis nuolatinės ar įprastos gyvenamosios vietos Vokietijos teritorijoje, bet neribotai apmokestinamas pajamų mokesčiu ar tokiu laikomas, be kita ko, turi teisę gauti išmokas šeimai. Priešingai nei šioje byloje, pagal Vokietijos teisės aktus suinteresuotiesiems asmenims buvo suteikiama speciali teisė, kuri, remiantis nacionaline teise, grindžiama arba gyvenamąja vieta, arba apmokestinimu pajamų mokesčiu, ir pagal tuos teisės aktus nebuvo aiškiai nustatyta, kad ši teisė nesuteikiama asmenims, kuriems pagal Europos Sąjungos teisę taikomi kitos valstybės narės, kaip antai gyvenamosios vietos valstybės narės, teisės aktai.

78. Pagrindinėse bylose, remiantis AOW 6a straipsnio pirmu sakiniu ir AKW 6a straipsniu, šie teisės aktai netaikomi asmenims, kuriems pagal Reglamentą Nr. 1408/71 taikomi kitos valstybės narės teisės aktai. Taigi C. Franzen, H. Giesen sutuoktinei ir F. van den Berg taikomi Vokietijos teisės aktai, todėl ginčijamais laikotarpiais jie iš esmės negali gauti atitinkamai pašalpos šeimai pagal AKW ir senatvės draudimo išmokų pagal AOW.

79. Vis dėlto manau, kad, siekiant siūlomus atsakymus į prejudicinius klausimus susieti su pagrindinėse bylose nagrinėjamomis aplinkybėmis, argumentus reikia pateikti dviem etapais.

41 — EU:C:2008:290, 32 punktas.

42 — EU:C:2012:339, 49 punktas.

43 — EU:C:1986:242. Primenu, kad Sprendimas *Ten Holder* susijęs su profesinę veiklą Vokietijoje nutraukusiu asmeniu, kuris pagal šios valstybės narės teisės aktus gavo ligos išmokas ir įsikūrė Nyderlanduose, bet ten nedirbo, kol gavo šias išmokas. Vis dėlto nebuvo požymių, kad jis galutinai nutraukė bet kokią profesinę veiklą ir neketino vėl pradėti dirbti naujoje gyvenamosios vietos valstybėje. Nors nė vienoje Reglamento Nr. 1408/71 II antraštinės dalies nuostatoje ši situacija aiškiai neregamentuojama, Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal šio reglamento 13 straipsnio 2 dalies a punktą šiam asmeniui ir toliau taikytini paskutinės darbo vietos valstybės (Vokietija) teisės aktai. Pažymiu, kad dabar tokiems atvejams taikytinas Reglamento Nr. 1408/71 13 straipsnio 2 dalies f punktas.

44 — EU:C:1986:307. Primenu, kad Sprendime *Luijten* Teisingumo Teismas pakartojo tą patį tik vienų teisės aktų išimtinio taikymo principą, atsižvelgęs į tai, kad grėsi galimybė tuo pačiu metu taikyti darbo vietos valstybės ir gyvenamosios vietos valstybės teisės aktus, pagal kuriuos apdraustieji gali gauti išmokas šeimai.

45 — EU:C:2008:290. Ši byla buvo pradėta dėl Vokietijos įstaigos, atsakingos už išmokas šeimai, sprendimo nebeskirti išmokų šeimai už B. Bosmann, Belgijos pilietės, kartu su vaikais gyvenančios Vokietijoje, išlaikomus vaikus nuo to momento, kai ji pradėjo dirbti pagal darbo sutartį Nyderlanduose. Pastarojoje valstybėje narėje jos vaikai neatitiko pagal Nyderlandų teisę keliamų reikalavimų atitinkamoms išmokoms gauti.

46 — EU:C:2012:339. Šis dviejose sujungtose bylose priimtas sprendimas susijęs su dviem darbuotojais lenkais, su šeimomis gyvenusiais Lenkijoje, atvykusiais laikinai dirbti į Vokietiją, t. y. vienas jų – Lenkijoje savarankiškai dirbantis asmuo Vokietijoje dirbo kaip sezoninis darbuotojas, o kitas – pagal darbo sutartį dirbantis asmuo, išsiųstas į komandiruotę dirbti Vokietijoje.

47 — Sprendimas *Bosmann* (EU:C:2008:290, 32 punktas) ir Sprendimas *Hudzinski ir Wawrzyniak* (EU:C:2012:339, 49 punktas).

b) Taikytinų teisės aktų nustatymas

80. Pirmiausia reikia nustatyti, kurie nacionalinės teisės aktai taikytini pagrindinėse bylose nagrinėjamos aplinkybės pagal Reglamento Nr. 1408/71 II antraštinę dalį. Šiuo aspektu iš antrojo klausimo analizės matyti, kad pagal Reglamento Nr. 1408/71 13 straipsnio 2 dalies a punktą, taikomą kartu su šio reglamento 13 straipsnio 1 dalimi, C. Franzen, H. Giesen sutuoktinei ir F. van den Berg taikytini Vokietijos teisės aktai.

81. Antra, nustatant taikytinus teisės aktus, atsižvelgiant į Reglamento Nr. 1408/71 nuostatas bei pagrindines laisves, reikia išnagrinėti darbo vietos valstybės teisės aktų taikymo padarinius pagrindinėse bylose nagrinėjamos konkrečioms aplinkybėms.

c) Darbo vietos valstybės teisės aktų taikymo padariniai konkrečioms pagrindinėse bylose nagrinėjamos aplinkybėms ir šių padarinių išaiškinimas atsižvelgiant į Reglamentą Nr. 1408/71 bei pirminę teisę

82. Kiek tai susiję su aplinkybėmis pagrindinėse bylose, primenu, kad pagal Reglamentą Nr. 1408/71 C. Franzen, H. Giesen sutuoktinei ir F. van den Berg taikomi darbo vietos valstybės socialinės apsaugos teisės aktai. Iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos matyti, kad ginčijamais laikotarpiais, kiek tai susiję su privalomuoju draudimu, jie buvo apdrausti tik nuo nelaimingų atsitikimų darbe pagal Vokietijos sistemą ir neturėjo galimybės būti apdraustiems jokioje kitoje Vokietijos socialinio draudimo srityje, o dėl šios priežasties jie neteko galimybės būti apdraustiems pagal Nyderlandų, t. y. jų gyvenamosios vietos valstybės socialinio draudimo teisės aktus. Vadinasi, apeliantai pagrindinėse bylose neteko jų gyvenamosios vietos valstybės užtikrinamo socialinio draudimo, bet neįgijo ir darbo vietos valstybės socialinio draudimo. Todėl faktiškai jie neapdrausti nei pagal darbo vietos valstybės socialinio draudimo sistemą, nes dirba tik tam tikrą skaičių darbo valandų ir gauna mažas pajamas, nei pagal gyvenamosios vietos valstybės socialinio draudimo sistemą dėl to, kad jiems taikyti kitos valstybės narės teisės aktai. Todėl C. Franzen neteko išmokų šeimai, o F. van den Berg ir H. Giesen atitinkamai senatvės pensija ir partnerės priedas buvo sumažinti taip, kad jų sumos buvo mažesnės už tas, kurios atitinka visą jų darbinės veiklos laikotarpį dėl to, kad nebuvo sumuojami jų darbinės veiklos laikotarpiai gyvenamosios vietos valstybėje ir darbo vietos valstybėje.

83. Iš tikrųjų, kaip teisingai teigia Komisija, akivaizdu, jog naudodamiesi savo teise į laisvą judėjimą apeliantai pagrindinėje byloje atsidūrė nepalankesnėje padėtyje nei vienoje valstybėje narėje visą darbinę veiklą vykdę darbuotojas, nes jie taip neteko dalies teisių į pensiją. Jei būtų likę Nyderlanduose ir ten vykdę tą pačią veiklą, jie nebūtų praradę savo teisių.

84. Ar toks nepalankus padarinys atitinka Reglamento Nr. 1408/71 nuostatas, išaiškintas atsižvelgiant į pirminės teisės nuostatas, susijusias su laisvu darbuotojų judėjimu?

85. Kaip teigia SVB ir Nyderlandų bei Jungtinės Karalystės vyriausybės, Teisingumo Teismas ne kartą nusprendė, kad kiekviena valstybė narė išlieka kompetentinga laikydamosi Sąjungos teisės savo teisės aktuose nustatyti socialinės apsaugos sistemos išmokų skyrimo sąlygas⁴⁸. Teisingumo Teismas nusprendė ir tai, kad pagal Sąjungos teisę, be kita ko, antrinę teisę socialinės apsaugos srityje, apdraustajam negali būti garantuojama, kad jo persikėlimas į kitą valstybę narę neturės jokio poveikio išmokų, kurias jis galėjo gauti kilmės valstybėje narėje, rūšiai ar dydžiui⁴⁹. Taigi tokia situacija, kai, pavyzdžiui, pakeitus gyvenamosios vietos valstybę narę, pagal Reglamento Nr. 1408/71 nuostatas taikomi nacionalinės teisės aktai, kurie mažiau palankūs socialinės apsaugos išmokų atžvilgiu, iš esmės

48 — Sprendimas *van Delft ir kt.* (C-345/09, EU:C:2010:610, 99 punktas).

49 — Ten pat, 100 punktas.

gali atitikti Sąjungos pirminės teisės reikalavimus laisvo asmenų judėjimo srityje⁵⁰. Faktinė aplinkybė, kad naudojimasis judėjimo laisve šioje srityje gali nedaryti neutralaus poveikio, t. y. kiekvienu atveju gali būti daugiau ar mažiau palankus arba nepalankus, tiesiogiai kyla iš to, kad buvo išlaikyti įvairių valstybių narių teisės aktams būdingi skirtumai⁵¹.

86. Vis dėlto tiesa ir tai, kad, remiantis nusistovėjusia Teisingumo Teismo praktika, tokia atitiktis galima tik tuomet, jei dėl nagrinėjamų nacionalinės teisės aktų darbuotojo padėtis netampa mažiau palanki, palyginti su asmenų, kurie visą veiklą vykdo valstybėje narėje, kur šie aktai taikomi⁵². Be to, Teisingumo Teismas nusprendė, kad SESV 45 ir 48 straipsnių tikslas nebūtų pasiektas, jeigu, pasinaudoję teise laisvai judėti, migruojantys darbuotojai prarastų socialinės apsaugos lengvatas, užtikrintas jiems vienos valstybės narės teisės aktais⁵³. Dėl Reglamento Nr. 1408/71 II antraštinės dalies nuostatų Teisingumo Teismas nurodė, kad jomis siekiama užtikrinti, jog asmenys, kuriems taikomas šis reglamentas, neliktų be socialinės apsaugos dėl to, kad nėra jiems taikytinų teisės aktų⁵⁴.

87. Pagrindinėse bylose nagrinėjamos aplinkybės susijusios būtent su tuo, kad nėra taikytinų socialinės apsaugos teisės aktų, pagal kuriuos C. Franzen galėtų gauti išmokas šeimai, o F. van den Berg ir H. Giesen – būti apdraustiems senatvės draudimu. Nors nėra jokios abejonės, kad pagal Reglamento Nr. 1408/71 13 straipsnio 2 dalies a punktą aplinkybėms pagrindinėse bylose oficialiai taikytini teisės aktai yra Vokietijos teisės aktai, mano nuomone, jų taikymo rezultatas neatitinka nei Reglamento Nr. 1408/71, kurio tikslas – palengvinti laisvą asmenų judėjimą Sąjungoje, nei SESV 45 ir 48 straipsnių, kuriais remiantis jis priimtas. Iš tikrųjų, kiek tai susiję su apeliантаis pagrindinėse bylose, nagrinėjama ne tai, ar, naudodamiesi savo teise į laisvą judėjimą, jie gavo daugiau ar mažiau naudos arba net patyrė žalos, bet klausimas dėl visiško socialinės apsaugos pagal socialinės apsaugos sistemą nebuvimo ginčijamais laikotarpiais, o tai, mano nuomone, prieštarauja ne tik Reglamentui Nr. 1408/71, bet ir SESV 45 ir 48 straipsniams.

88. Todėl kyla klausimas, koku mastu, laikantis Reglamentu Nr. 1408/71 nustatyto koordinavimo mechanizmo, konkrečiai – tik vienu taikytinų teisės aktų principo, įmanoma sureguliuoti tokią nevykusią ir nepriimtina situaciją, kurioje atsidūrė apeliантаi pagrindinėse bylose dėl to, kad pasinaudojo pagrindine teise į judėjimo laisvę.

89. Šiuo klausimu manau, kad Teisingumo Teismui siūlomame sprendime reikia atsižvelgti į išmokų, skiriamų pagal darbo vietos valstybės teisės aktus, kai remiantis šiais teisės aktais tokiomis aplinkybėmis, kaip nagrinėjamosios pagrindinėse bylose, darbuotojams netaikoma pagrindinių socialinio draudimo sričių apsauga, dydį. Toks atsižvelgimas į apsaugos lygį, siekiant nustatyti taikytinus teisės aktus, jeigu šios apsaugos beveik nėra, kaip tai yra pagalbiniu darbo arba darbo ne visą darbo laiką, kai gaunamas mažas darbo užmokestis, atveju, atitinka Sutartimi siekiamo socialinio progreso logiką ir Reglamento Nr. 1408/71 pirmą konstatuojamąją dalį, pagal kurią „nacionalinių socialinės apsaugos teisės aktų nuostatų koordinavimas priklauso darbuotojų, kurie yra valstybių narių piliečiai, persikėlimo laisvės pagrindiniams principams ir turėtų padėti kelti jų gyvenimo lygį bei užimtumo sąlygas“.

50 — Sprendimai *von Chamier-Glisczinski* (C-208/07, EU:C:2009:455, 85 ir 87 punktai) ir *da Silva Martins* (EU:C:2011:439, 72 punktas).

51 — Žr. generalinio advokato N. Jääskinen išvadą, pateiktą byloje *Reichel-Albert* (EU:C:2012:114, 45 punktas).

52 — Sprendimas *da Silva Martins* (EU:C:2011:439, 73 punktas ir nurodyta teismų praktika).

53 — Ten pat, 74 punktas ir nurodyta teismų praktika.

54 — Sprendimas *Kits van Heijningen* (EU:C:1990:183, 12 punktas).

90. Todėl manau, kad reikia laikinai sustabdyti darbo vietos valstybės teisės aktų taikymą trumpalaikių pagalbinio darbo sutarčių ar sutarčių dėl darbo ne visą darbo dieną, kai gaunamas mažas darbo užmokestis, atvejais ir taikyti gyvenamosios vietos valstybės teisės aktus. Šis sustabdymas turėtų būti ribojamas laikotarpiu, kai pagal darbo vietos valstybės teisės aktus minėtos darbuotojų kategorijos išlieka neapdraustos pagrindinėse socialinės apsaugos srityse, išskyrus draudimą nuo nelaimingų atsitikimų darbe⁵⁵.

91. Mano nuomone, tokią darbo vietos valstybės įstatymo taikymo sustabdymo priemonę lemia Reglamento Nr. 1408/71 13 straipsnio 1 dalis ir 2 dalies a punktas, taikomi atsižvelgiant į SESV 45 ir 48 straipsnius, ir šios priemonės taikymas suteikia galimybę išvengti padėties, kai besinaudojantis teise į judėjimo laisvę pagal darbo sutartį dirbantis asmuo, dirbęs daugiau nei vienoje valstybėje narėje, objektyviai nepagrįstai būtų nepalankiau vertinamas nei tas, kuris visą laiką dirbo vienoje valstybėje narėje. Toks Reglamento Nr. 1408/71 aiškinimas leistų atsižvelgti ir į naujas Sąjungos piliečių darbo formas bei profesinį judėjimą, ypač neužtikrinto darbo atveju, kaip antai dirbant pagal pagalbinio darbo sutartis arba sutartis dėl darbo ne visą darbo laiką, kai gaunamas mažas darbo užmokestis⁵⁶.

92. Mano nuomone, siūlomam atsakymui neturi reikšmės aplinkybė, kad darbuotojas turėjo galimybę apsidrausti savanoriškuoju draudimu⁵⁷ ar prašyti kompetentingos įstaigos sudaryti bendrą susitarimą, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 1408/71 17 straipsnį.

93. Vis dėlto primenu, kad, remdamosi Reglamento Nr. 1408/71 17 straipsniu, atitinkamų valstybių narių kompetentingos įstaigos ar valdžios institucijų paskirtos įstaigos bendru susitarimu gali nustatyti šio reglamento 13–16 straipsnių nuostatų išimtis atskiroms asmenų grupėms ar atskiriems asmenims. Atitinkamų valstybių narių kompetentingos įstaigos galėjo numatyti tokį bendrą susitarimą dėl darbuotojų, dirbančių pagal trumpalaikes pagalbinio darbo sutartis ar sutartis dėl darbo ne visą darbo laiką, kai gaunamas mažas darbo užmokestis, kad išvengtų tokių nepageidaujamų situacijų, kaip nagrinėjamosios pagrindinėse bylose.

3. Tarpinė išvada

94. Reglamento Nr. 1408/71 13 straipsnio 2 dalies a punktas kartu su to paties straipsnio 1 dalimi, atsižvelgiant į SESV 45 ir 48 straipsnius, aiškintinas taip, kad pagal jį nedraudžiama tokiomis aplinkybėmis, kaip nagrinėjamosios pagrindinėse bylose, pagal nacionalinės teisės aktus netaikyti darbuotojui migrantui nacionalinės socialinės apsaugos sistemos dėl to, kad jam taikomi darbo vietos valstybės socialinės apsaugos teisės aktai. Vis dėlto, jeigu darbuotojas neturi teisės gauti pašalpų šeimai ar išmokų pagal senatvės pensijos draudimo sistemą darbo vietos valstybėje narėje atsižvelgiant į tai, kad pagal darbo vietos valstybės teisės aktus taikomos socialinės apsaugos beveik nėra, šių teisės aktų taikymas turi būti laikinai sustabdomas trumpalaikių pagalbinio darbo sutarčių arba sutarčių dėl darbo ne visą darbo laiką, kai gaunamas mažas darbo užmokestis, atvejais ir taikomi gyvenamosios vietos

55 — Pažymiu, kad Reglamento Nr. 1408/71 84 straipsnio 1 dalies b punkte numatyta, jog valstybių narių kompetentingos valdžios institucijos teikia viena kitai visą informaciją apie teisės aktų pakeitimus, kurie gali daryti įtaką šio reglamento įgyvendinimui. Be to, iš pastabų, pateiktų per teismo posėdį, matyti, kad nuo 2013 m. sausio mėn. Vokietijos teisės aktai buvo iš dalies pakeisti taip, kad ne visą darbo laiką dirbantys ir mažą darbo užmokestį gaunantys darbuotojai taip pat draudžiami senatvės ir ligos draudimu.

56 — Atrodo, kad būtina apsvaistinti naujų judumo formų poveikį koordinavimo reglamentams socialinės apsaugos srityje. Žr., be kita ko, Y. Jorens ir F. Van Overmeiren „General principles of coordination in Regulation 883/2004“, *European Journal of Social Security*, 11 tomas, Nr. 1–2, 2009 m., p. 47–79, p. 73.

57 — Teisingumo Teismas nusprendė, kad „formalumi, kuriuos savo iniciatyva turi atlikti valstybėje narėje negyvenantys darbuotojai, norintys apsidrausti savanoriškuoju draudimu, ir su tokiu draudimu susiję suvaržymai, kaip antai prašymo apsidrausti pateikimo terminų laikymasis, yra aplinkybės, dėl kurių toje valstybėje negyvenantys darbuotojai, turintys galimybę apsidrausti tik savanoriškuoju draudimu, atsiduria mažiau palankioje padėtyje nei joje gyvenantys darbuotojai, kurie draudžiami privalomuoju draudimu“. Žr. Sprendimą *Salemink* (C-347/10, EU:C:2012:17, 44 punktas).

valstybės teisės aktai. Šis laikinas taikymo sustabdymas galioja tik laikotarpiu, kai pagal darbo vietos valstybės teisės aktus tos darbuotojų kategorijos neapdraudžiamos kitose socialinės apsaugos srityse, išskyrus draudimą nuo nelaimingų atsitikimų darbe, ir tik šiose kitose srityse. Nacionalinis teismas turės atlikti reikalingus patikrinimus, atsižvelgdamas į pagrindinių bylų aplinkybes.

95. Šiuo aspektu neturi reikšmės tai, kad darbuotojas turėjo galimybę apsidrausti savanoriškuoju draudimu ar prašyti kompetentingos įstaigos sudaryti bendrą susitarimą, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 1408/71 17 straipsnį.

VI – Išvada

96. Atsižvelgdamas į visa tai, kas pasakyta, siūlau Teisingumo Teismui į *Centrale Raad van Beroep* pateiktus klausimus atsakyti taip:

1. 1971 m. birželio 14 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims, savarankiškai dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje, iš dalies pakeisto ir atnaujinto 1996 m. gruodžio 2 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 118/97, iš dalies pakeistu 2006 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1992/2006, 13 straipsnio 2 dalies a punktas aiškintinas taip, kad valstybės narės rezidentui, patenkančiam į šio reglamento taikymo sritį ir dirbančiam pagal pagalbinio darbo sutartį kitos valstybės narės teritorijoje ne ilgiau kaip dvi ar tris dienas per mėnesį, taikomi darbo vietos valstybės teisės aktai pagal šio reglamento 13 straipsnio 2 dalies a punktą. Darbo vietos valstybės teisės aktai taikomi ne tik tomis dienomis, kai veikla vykdoma, bet ir tomis dienomis, kai ji nebuvo vykdoma. Toks taikymas tęsiasi tol, kol suinteresuotasis asmuo darbo vietos valstybėje narėje yra apdraustas nuo bent vienos draudiminio įvykio rūšies.
2. Reglamento Nr. 1408/71 13 straipsnio 2 dalies a punktas kartu su 13 straipsnio 1 dalimi, atsižvelgiant į SESV 45 ir 48 straipsnius, aiškintinas taip, kad juo nedraudžiama tokiomis aplinkybėmis, kaip nagrinėjamosios pagrindinėse bylose, pagal nacionalinės teisės aktus darbuotojui migrantui netaikyti nacionalinės socialinės apsaugos sistemos dėl to, kad jam taikomi darbo vietos valstybės socialinės apsaugos teisės aktai. Vis dėlto, jeigu šis darbuotojas neturi teisės gauti pašalpų šeimai arba išmokų pagal senatvės pensijos draudimo sistemą darbo vietos valstybėje narėje, atsižvelgiant į tai, kad pagal darbo vietos valstybės teisės aktus taikomos socialinės apsaugos beveik nėra, šių teisės aktų taikymas turi būti laikinai sustabdomas trumpalaikių pagalbinio darbo sutarčių arba sutarčių dėl darbo ne visą darbo laiką, kai gaunamas mažas darbo užmokestis, atvejais ir taikomi gyvenamosios vietos valstybės teisės aktai. Šis laikinas taikymo sustabdymas galioja tik laikotarpiu, kai pagal darbo vietos valstybės teisės aktus tos darbuotojų kategorijos neapdraudžiamos kitose socialinės apsaugos srityse, išskyrus draudimą nuo nelaimingų atsitikimų darbe, ir tik šiose kitose srityse. Nacionalinis teismas turės atlikti reikalingus patikrinimus, atsižvelgdamas į pagrindinių bylų aplinkybes. Šiuo aspektu neturi reikšmės tai, kad darbuotojas turėjo galimybę apsidrausti savanoriškuoju draudimu ar kompetentingos įstaigos prašyti sudaryti bendrą susitarimą, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 1408/71 17 straipsnį.